

رسمی شدن مذهب شیعه در زمان صفویه

۲۷ تیر ۱۳۹۴ ساعت ۱۷:۱۸

صفویه در راه تحکیم مبانی تشیع در میان ایرانیان، حد اعلای کوشش را به کار بردند و بر اثر توجه آنان، علمای این فرقه در ایران به زبان فارسی و عربی شروع به تألیف کتب متعدد در فقه و حدیث و تفسیر و کلام به روش شیعه کردند

بی گمان عصر صفوی، یکی از شگفت انگیزترین دوره های تاریخ ایران زمین است. این دوره ی مهم، به علت آن که ریشه ی مذهبی در ادوار قبلی خود دارد که در این عهد با چهره ی ویژه ای بروز می کند، و به جهت این که زمینه ی بسیاری از تحولات اجتماعی، سیاسی و مذهبی در اعصار بعدی را نیز پدید می آورد، اهمیت ویژه ای در تاریخ اسلام به طور اعم و در تاریخ ایران زمین به طور اخص دارد.

تقریباً می توان گفت سلاطین این سلسله از پشتیبانی کامل همه ی طبقات مردم برخوردار بودند. در این خاندان پادشاهان کاردانی چون شاه اسماعیل و شاه تهماسب و شاه عباس برخاسته اند که تاریخ ایران را برگردانیده اند. جد آنان شیخ صفی الدین اردبیلی از اکراد اردبیل و گویند به مذهب شافعی بوده استوی یکی از رهبران با نفوذ صوفیان بوده و در اردبیل خانقاه بزرگی داشته است. شاه اسماعیل صفوی، نسبت به اهل سنت اظهار دشمنی و عناد فراوان و در ترویج مذهب تشیع کوشش بسیار می کرد و در این راه از خون ریزی و قتل عام هم ابا و امتناعی نداشت. این بود که در دوره ی سلطنت خود به آسانی توانست مذهب مذکور را به عنوان کیش رسمی و عمومی ایران اعلان کند. اولاد و اعقاب او هم در این مورد به تمام معنی از موسس بزرگ شاهنشاهی صفوی پیروی کردند و دقیقه یی را از این کار عظیم فرو نگذاشتند.

صفویه در راه تحکیم مبانی تشیع در میان ایرانیان، حد اعلای کوشش را به کار بردند و بر اثر توجه آنان، علمای این فرقه در ایران به زبان فارسی و عربی شروع به تألیف کتب متعدد در فقه و حدیث و تفسیر و کلام به روش شیعه کردند و به حدی در این راه کوشیدند که باید گفت قسمت اعظم از پیشرفت های علمی مذهب شیعه از قرن دهم به بعد صورت گرفت. تنها اشکالی که از مبالغه ی شاهان صفوی در تعقیب این سیاست پیش آمد، رواج تعصب مذهبی بوده است. پادشاهان این سلسله از شاه اسمعیل گرفته تا شاه سلطان حسین، همگی در حمایت از مذهب و علمای مذهبی متعصب بوده و در این راه گاه به حد مبالغه آمیزی رفتار می کرده اند. این مبالغه در تعصب مذهبی به تدریج در تمام افراد مردم نیز موثر گردید، چنان که سخت گیری نسبت به فرق دیگر و حتی نسبت دادن کفر و الحاد به بزرگان تصوف مانند ملای رومی و یا قتل و آزار فرق صوفیه و نقطویه و حتی بسیاری از جنگ های داخلی یا خارجی را در این عهد نتیجه ی مستقیم تعصب شدید مذهبی در این دوره باید دانست.

ترویجی که سلاطین صفوی از مذهب تشیع کردند، باعث شد که در امپراطوری عثمانی نسبت به اهل این مذهب از آن جهت که طرفداران جدی پادشاهان ایران بودند، سخت گیری های شدید بشود و این سخت گیری ها گاه به قتل عام های وحشت انگیز

منجر می گردید. با تمام مجاهدت هایی که صفویه در ترویج به کار بردند، باز در پاره ای از نواحی شرقی و غرب ایران دسته هایی از اهل سنت باقی ماندند

زمانی که صفویان به قدرت رسیدند، مردم ایران بیش تر اهل تسنن بودند. شیعیان بیش تر در شهرهای مشهد، سبزوار، قم، کاشان و مناطق شمالی ایران ساکن بودند. با به قدرت رسیدن شاه اسماعیل و اعلام رسمیت تشیع، بیش تر مردم ایران به این مذهب شیعه روی آوردند و تسنن، بیش تر به مناطق مرزی تبدیل شد. از دلایل رسمی کردن مذهب تشیع به وسیله صفویان، ایجاد وحدت و یگانگی میان مردم، مشخص کردن ایران از دیگر کشورهای اسلامی و تأمین استقلال کشور بود.

صفویان، از گرایش به تشیع تا اعلام رسمی آن

یکی از موضوعات مهم در تاریخ صفویان، بررسی گرایش مذهبی آن ها به تشیع، پیش از تشکیل دولت صفویه است. این موضوع را می توان اصلیت ترین مسئله در بررسی تاریخ شیوخ صفویه، در کنار بررسی خاستگاه و پیشینه های آن ها محسوب کرد. دور از ذهن نخواهد بود اگر گرایش خاندان صفویه را به مذهب تشیع ادامه و تالی گرایش غالب مذهبی در روزگار ایلخانان و بعد از آن بدانیم. یک ویژگی بارز گرایش های مذهبی آن دوره، جریان یافتن آن در مسیرهای مختلفی بود که از آن میان، مسیر تصوف و عرفان از اقبال بیشتری در بین مردم برخوردار بود. مقبولیت تصوف در ایران پس از حمله مغولان و قرن هفتم تا دهم هجری از یکسو و گرایش های متمایل به تشیع در بین آن ها از سوی دیگر، ترکیب جدیدی را ایجاد کرده بود که صفویان از آن استفاده بهینه نموده و حرکتی را بنیان گذاشتند که در نهایت به تشکیل این دولت و اعلام رسمی مذهب تشیع منجر شد.

میزان باور و اعتقاد شیوخ صفوی به آموزه های شیعی را در میانه های محوری می توان تصور نمود که یک سوی آن را انواع اتهامات و هتاکیه های مخالفینی چون ازبکان فراگرفته که نسبت به اعتقادات مذهبی شاهان صفوی بیان داشته اند و سوی دیگرش را تعاریف و تمجید و تکریم نویسندگان دوره صفویه و به ویژه آثاری همچون «صفوه الصفا» تشکیل می دهد. در این میان و بدون آنکه درصد اثبات یکی و ابطال دیگری باشیم، ادعان به این امر ضرورت دارد که شیوخ طریقت اردبیل نیز در همان میدانی حرکت می کردند که دارای شاخصه هایی می باشد. لذا بکاربردن واژه «سیاسی» بودن اقدام آن ها در استفاده از گرایش های مذهبی جامعه و پایبند نشان دادن خود به آن، دور از ذهن نخواهد بود. گرایش صفویان به تشیع تا پیش از تشکیل این دولت و اعلام رسمی مذهب تشیع به عنوان ایدئولوژی جدید حاکمیت، صرف نظر از نزدیکی آموزه های شافعی که آن ها بدان معتقد بودند، متأثر از شرایط جامعه و رواج همان نوع از اسلام پیش گفته بود. در عصر صفوی پادشاهان به ساخت و تعمیر مسجد، مدرسه و بناهای مذهبی توجه داشتند.

پادشاهان صفوی در شهرهایی مشهد و قم نیز بناهایی احداث کردند

اقدامات مذهبی صفویان

سوگواری برای شهدای شیعه در زمان حکومت صفویه، رونق بسیار یافت. روضه خوانی و مداحی در ایام محرم معمول شد. دیگر

فعالیت‌های مذهبی رایج عبارت بودند از: شبیه خوانی، راه افتادن هیئت (دسته) با علم و کتل در معبرها، تکیه‌ها و مسجدها، جشن گرفتن روزهای ولادت ائمه و عزاداری در ایام شهادت آنان. شاعران نیز، تحت تأثیر این جو مذهبی، موضوع اشعار خود را تغییر دادند و به ستایش و مدح ائمه و سرودن مرثیه برای آنان پرداختند. از جمله شعرهای معروف در این زمینه می‌توان به اشعار محتشم کاشانی در این زمینه معروف است.

صفویان مردم را برای زیارت کردن تشویق می‌کردند. در این دوره، به دلیل جنگ‌های دائمی با عثمانیان، به جای زیارت اماکن متبرکهای که در عراق قرار داشت، زیارت مشهد و قم رواج یافت. در آن زمان شاه عباس اول، برای زیارت مرقد امام هشتم (ع)، مسیر اصفهان تا مشهد را پیاده طی کرد

در دوره صفوی کتاب‌ها و رساله‌های متعددی به زبان فارسی ساده نوشته شد. با این اقدام، درک اصول دین و مسائل شرعی، از انحصار عربی دانان خارج شد و بسیاری از گروه‌های متوسط و پایین جامعه که سواد خواندن و نوشتن فارسی را داشتند هم، توانستند از این اطلاعات استفاده کنند.

در عصر صفوی پادشاهان به ساخت و تعمیر مسجد، مدرسه و بناهای مذهبی توجه داشتند. پادشاهان صفوی در شهرهایی مشهد و قم نیز بناهایی احداث کردند. در آن زمان بزرگان و ثروتمندان هم، مسجد و مدرسه‌های زیادی ساختند.

منبع: تبیان

آدرس مطلب :

<https://www.cafetari.kh.com/news/31015/صفویه-زمان-شیعه-مذهب-شدن-رسمی/۱۵۰۳۱>